

The Women's Social problems, Contexts and the Strategies to Confront them : A Narrative analysis of Women in Sannadj

Omid Ghaderzadeh ¹ ✉

1. Associate Professor, Department of Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Kurdistan, Sanandaj, Iran. Corresponding Author, E-mail: O.ghaderzadeh@uok.ac.ir

Article Info	Extended Abstract
<p>Article type: Research Article</p> <p>Article history: Received: 19 - 12 - 2025 Received in revised form: 15 - 01 - 2026 Accepted: 19 - 01 - 2026 Published online: 18- 03 – 2026</p> <p>Keywords: <i>Absence of Life politics, despair, Gender coding of space, Kurdish women, Patriarchal culture, Symbolic violence.</i></p>	<p>Objective: The present study, drawing on the social constructionist approach and adopting an emic perspective, seeks to understand women's lifeworlds and to examine how women's lived experiences become (or fail to become) social problems from the standpoint of women themselves. Although objective indicators of gender inequality in economic, social, and political domains suggest that women's status in Iranian society—and particularly in the studied context—is problematic and harmful, from a constructionist viewpoint, the mere existence of objective conditions is not sufficient for a situation to be recognized as a social problem. What transforms a condition into a social problem is the interpretation, meaning-making, and shared understanding of social actors, along with a perceived need for change. Accordingly, the central concern of this study is how women in the city of Sanandaj interpret and make sense of their lived conditions, how they narrate the contexts and sources of their painful and distressing experiences, and what strategies they adopt to confront these situations. The study aims to explore whether women's experiences of suffering transcend the level of personal troubles and are articulated as collective concerns and social problems, or whether they remain individualized and privatized.</p> <p>Methodology: This research is qualitative in nature and was conducted within the framework of narrative analysis. Narrative analysis provides the opportunity to explore lived experiences and socially constructed meanings within their specific cultural and social contexts. The field of study was the city of Sanandaj, and the participants consisted of 30 women aged between 23 and 57 years, representing diverse social, economic, educational, and marital statuses. A purposive sampling strategy with maximum variation was employed in order to capture a wide range of lifestyles and social positions. The sample size was determined based on theoretical saturation, such that no new concepts or themes emerged after 30 interviews. Data were collected through semi-structured, in-depth interviews lasting between 60 and 90 minutes. Thematic analysis was used to analyze the data. Concepts were initially extracted from the interviews and subsequently organized into sub-themes and overarching themes. The credibility of the findings was enhanced through repeated readings of the interviews, constant comparison of data, and careful attention to the diversity of participants' narratives.</p> <p>Findings: The findings indicate that the lifeworlds of participating women are profoundly shaped by experiences of pain, suffering, restriction, and marginalization. At the first analytical level, women identified a range of lived conditions as problematic, which were categorized into seven main themes: gender stereotypes, gendered</p>

coding of space, sexual objectification and commodification of the female body, humiliation, symbolic violence, denial of individual identity, and lack of institutional recognition. From the participants' perspectives, gender stereotypes that depict women as "weak," "irrational," and "in need of protection" reinforce women's subordinate positions and generate pervasive constraints in everyday life. Gendered coding of space—particularly in public and work environments—produces feelings of insecurity, spatial and temporal restrictions, and continuous surveillance of women's bodies and behaviors. The findings further reveal that women perceive their bodies as being reduced to sexual objects and commodities, with social value primarily attached to physical attractiveness. Recurrent experiences of humiliation, being taken unseriously, and exclusion from decision-making processes in family and society contribute to a deep sense of inferiority and powerlessness. Symbolic violence operates through cultural norms, patriarchal beliefs, and unequal laws, rendering gender inequalities natural, legitimate, and unquestionable. The denial of women's individual identity is manifested in the suspension of personal interests and the reduction of women's identities to marital and maternal roles. Finally, the lack of institutional recognition—expressed through structural discrimination, job insecurity, unemployment, and inadequate legal support—has intensified women's sense of exclusion and lack of future prospects. At the second level of analysis, participants identified four major sources underlying their distressing lifeworld's: gendered socialization, women's lack of organization and collective identity, institutional exclusion, and patriarchal culture. Gendered socialization, through the internalization of fear, learned helplessness, and negative self-perceptions, undermines women's agency. The absence of women's collective organization and shared identity prevents the transformation of individual suffering into collective claims. At the third level, women's strategies for confronting painful situations varied significantly according to age, social status, and access to cultural and social capital. Younger and socially advantaged women emphasized agency, self-awareness, empowerment, and structural change, whereas housewives, middle-aged and older women, and women with lower social status predominantly resorted to tolerance, silence, and despair.

Conclusion: The findings demonstrate that although women's lifeworld's in Sanandaj are deeply infused with pain and suffering, these experiences largely remain at the level of personal troubles and have not been collectively constructed as social problems. The absence of shared meanings, the lack of alignment in collective action, and the weakness of women's organization have prevented the painful conditions from being articulated as public and political concerns. Consequently, women's lives have become characterized by individualized struggles, erosion of subjectivity, and the absence of life politics. By foregrounding women's narratives, this study highlights that without collective consciousness, institutional empowerment, and inclusive social structures, women's painful lifeworlds will persist and remain confined to the private sphere rather than emerging as social problems demanding collective action.

Cite this article: Ghaderzadeh., O. (2026). The Women's Social problems, Contexts and the Strategies to Confront them: A Narrative analysis of Women in Sannadj. *Biopolitics and Development*, 1 (4), 48-66. DOI: [10.22034/jbpd.2026.145190.1030](https://doi.org/10.22034/jbpd.2026.145190.1030)

DOI: [10.22034/jbpd.2026.145190.1030](https://doi.org/10.22034/jbpd.2026.145190.1030)

© The Author(s).

Publisher: University of Kurdistan Press.

مسائل اجتماعی زنان، زمینه‌ها و استراتژی‌های مواجهه با آن: تحلیل روایت زنان شهر سنندج

امید قادرزاده

۱. دانشیار، گروه جامعه‌شناسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران. نویسنده مسئول، رایانامه: o.ghaderzadeh@uok.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده مبسوط
نوع مقاله:	هدف: پژوهش حاضر با تکیه بر رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی و با اتخاذ نگاه امیک، در پی فهم زیست‌جهان زنان و واکاوی چگونگی برساخته‌شدن مسائل آنان به‌مثابه مسئله اجتماعی از منظر خود زنان است. اگرچه شاخص‌های عینی نابرابری جنسیتی در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی، وضعیت زنان را در جامعه ایران و به‌ویژه در بستر مورد مطالعه، آسیب‌زا نشان می‌دهد، اما از منظر برساخت‌گرایانه، صرف وجود شرایط عینی برای تبدیل یک وضعیت به مسئله اجتماعی کفایت نمی‌کند. آنچه وضعیت را به مسئله اجتماعی بدل می‌سازد، درک، تفسیر و معنابخشی کنشگران اجتماعی به آن شرایط و احساس ضرورت برای تغییر آن است. بر این اساس، مسئله محوری پژوهش حاضر آن است که زنان شهر سنندج وضعیت‌های زیست‌شده خود را چگونه تعبیر می‌کنند، چه زمینه‌ها و منابعی را در پیدایش زیست‌جهان آمیخته با درد و رنج دخیل می‌دانند و برای مواجهه با این وضعیت‌ها چه راهبردهایی را اتخاذ می‌نمایند. این پژوهش می‌کوشد نشان دهد که آیا تجربه‌های رنج‌آور زنان از سطح مسائل شخصی فراتر رفته و به آگاهی و کنش جمعی برای طرح آن‌ها به‌عنوان مسئله اجتماعی منجر شده است یا خیر.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۹/۲۸	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۰/۲۵	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۰/۲۹	
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۲۷	
کلیدواژه‌ها:	روش: پژوهش حاضر از نوع کیفی و در چارچوب روش تحلیل روایت انجام شده است. تحلیل روایت این امکان را فراهم می‌آورد تا تجربه‌های زیسته و معانی برساخته‌شده زنان، در متن اجتماعی و فرهنگی خاص خود بازخوانی و تفسیر شود. میدان پژوهش، شهر سنندج و مشارکت‌کنندگان شامل ۳۰ زن در بازه سنی ۲۳ تا ۵۷ سال با وضعیت‌های متنوع اجتماعی، اقتصادی، تحصیلی و تأهل بودند. نمونه‌گیری به‌صورت هدفمند و با حداکثر تنوع انجام شد تا سبک‌های مختلف زندگی و موقعیت‌های متفاوت زنان در داده‌ها بازتاب یابد. معیار تعیین حجم نمونه، اشباع نظری بود؛ به‌گونه‌ای که پس از انجام ۳۰ مصاحبه، داده جدیدی به مفاهیم و مقوله‌ها افزوده نشد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته و مدت هر مصاحبه بین ۶۰ تا ۹۰ دقیقه متغیر بود. برای تحلیل داده‌ها از تحلیل تماتیک استفاده شد. طی فرایند تحلیل، مفاهیم اولیه استخراج و در قالب تم‌های فرعی و اصلی سامان‌دهی شدند. اعتبار داده‌ها از طریق بازخوانی مکرر مصاحبه‌ها، مقایسه مستمر مفاهیم و توجه به تنوع روایت‌ها تضمین شد.
استیصال، زنان کُرد، خشونت نمادین، غیاب سیاست زندگی، فرهنگ مردسالارانه، کدگذاری جنسیتی فضا.	
یافته‌ها:	یافته‌ها: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که زیست‌جهان زنان مشارکت‌کننده عمیقاً با تجربه‌های درد، رنج، محدودیت و احساس نادیده‌گرفته شدن آمیخته است. در سطح نخست، زنان مجموعه‌ای از وضعیت‌ها را به‌عنوان مسائل زیست‌شده خود روایت کردند که در قالب هفت تم اصلی قابل دسته‌بندی است: کلیشه‌های جنسیتی، کدگذاری جنسیتی فضا، ابژه‌سازی و کالایی‌شدن بدن زنانه، تحقیر، خشونت نمادین، انکار هویت فردی و عدم تصدیق نهادی. از منظر مشارکت‌کنندگان، کلیشه‌های جنسیتی با برچسب‌هایی چون «جنس ضعیف»، «ناقص‌العقل» و «نیازمند مراقبت»، زنان را در موقعیت فرودست

تثبیت می‌کند و زمینه‌ساز محدودیت‌های گسترده در زندگی روزمره آنان می‌شود. کدگذاری جنسیتی فضا، به‌ویژه در عرصه‌های عمومی و کاری، احساس ناامنی، محدودیت مکانی و زمانی و کنترل مداوم بدن و رفتار زنان را به همراه داشته است. یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که بدن زنانه در ادراک بسیاری از زنان، به ابژه‌ای جنسی و کالایی تقلیل یافته و ارزشگذاری اجتماعی زنان بیش از هر چیز بر مبنای جذابیت جسمانی تعریف می‌شود. تجربه‌های مکرر تحقیر، جدی گرفته نشدن و نادیده انگاشتن نقش زنان در تصمیم‌گیری‌های خانوادگی و اجتماعی، احساس فرودستی و بی‌قدرتی را در آنان تقویت کرده است. خشونت نمادین، از طریق عرف‌های فرهنگی، باورهای زن‌ستیز و قوانین نابرابر، به‌گونه‌ای عمل می‌کند که نابرابری‌ها طبیعی، مشروع و بدیهی جلوه داده می‌شوند. انکار هویت فردی زنان نیز از طریق گره خوردن هویت آنان با نقش‌های همسری و مادری و تعلیق علایق و خواست‌های شخصی بروز می‌یابد. در نهایت، عدم تصدیق نهادی در قالب تبعیض ساختاری، ناامنی شغلی، بیکاری و فقدان حمایت‌های قانونی، زنان را با احساس طرد و بی‌آیندگی مواجه ساخته است. در سطح دوم، زنان منابع و زمینه‌های شکل‌گیری این زیست‌جهان دردآور را در چهار مقوله اصلی شناسایی کردند: جامعه‌پذیری جنسیتی، متشکل نبودن زنان و باقی ماندن آنان در سطح یک رده اجتماعی، طرد نهادی و فرهنگ مردسالارانه. جامعه‌پذیری جنسیتی از طریق نهادینه‌سازی ترس، درماندگی آموخته شده و خودپنداره منفی، کنشگری زنان را تضعیف کرده است. نبود تشکل‌یافتگی و فقدان هویت جمعی، مانع تبدیل تجربه‌های فردی رنج به مطالبه اجتماعی شده است. در سطح سوم، راهبردهای مواجهه زنان با وضعیت‌های دردآور ناهمگون و متأثر از سن، جایگاه اجتماعی و سرمایه‌های فرهنگی آنان بود. زنان جوان‌تر و دارای جایگاه اجتماعی بالاتر بیشتر بر عاملیت، خودآگاهی، توانمندسازی فردی و تغییرات ساختاری تأکید داشتند، در حالی که زنان خانه‌دار، میان‌سال و مسن‌تر و زنان با جایگاه اجتماعی پایین‌تر، اغلب به مدارا، سکوت و استیصال روی آورده بودند.

نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه زیست‌جهان زنان شهر سنندج مملو از تجربه‌های رنج‌آور است، اما این رنج‌ها عمدتاً در سطح تجربه‌های فردی باقی مانده و به مسئله اجتماعی برسانته شده تبدیل نشده‌اند. فقدان اشتراک معنایی، ناهم‌سویی در کنش جمعی و ضعف تشکل‌یافتگی زنان موجب شده است که وضعیت‌های دردآور، علی‌رغم گستردگی، به مطالبه‌ای اجتماعی بدل نشوند. در نتیجه، آنچه شکل گرفته، غلبه دغدغه‌های فردی، فرسایش سوژگی و غیاب سیاست زندگی در زیست‌جهان زنان است. این پژوهش با برجسته‌کردن روایت‌های زنان نشان می‌دهد که بدون تقویت آگاهی جمعی، توانمندسازی نهادی و ایجاد بسترهای مشارکت اجتماعی، زیست‌جهان دردآور زنان تداوم خواهد یافت و در سطح مسائل شخصی باقی خواهد ماند.

استناد: قادرزاده، امید. (۱۴۰۴). مسائل اجتماعی زنان، زمینه‌ها و استراتژی‌های مواجهه با آن: تحلیل روایت زنان شهر سنندج. *زیست‌سیاست و توسعه*، ۱ (۴)، ۴۸-۶۶

DOI: [10.22034/jbpd.2026.145190.1030](https://doi.org/10.22034/jbpd.2026.145190.1030)

DOI: [10.22034/jbpd.2026.145190.1030](https://doi.org/10.22034/jbpd.2026.145190.1030)

۱. مقدمه

پژوهش حاضر معطوف به فهم زیست‌جهان زنان و نحوه تبدیل شدن آن به مساله اجتماعی از منظر رویکرد برساخت-گرایی اجتماعی است. از نظر تاریخی، برساخت‌گرایی اجتماعی به‌مثابه بدیل رویکردهایی است که به مسائل اجتماعی به‌عنوان شرایط عینی در محیط نگرینسته و قائل به وجود مسائل اجتماعی در بیرون از آگاهی انسان‌ها هستند (Burr, 2003: 18). هر چند ارزیابی مسائل اجتماعی به‌عنوان شرایط عینی (واقعی و مشهود) که مردم در عمل با آن مواجه هستند یک درک عملی از مسائل به ما ارائه می‌دهد، اما این درک کافی نیست. پرسش‌های برساخت‌گرایانه معطوف به این است که چگونه انسان‌ها خلق‌کننده، نگاه‌دارنده و تغییردهنده‌ی معانی هستند. در تعریف مساله اجتماعی، روی ادراکات عمومی^۱ تأکید می‌شود. واژه مسئله‌ی اجتماعی برای مقوله‌بندی شرایط مشکل‌زایی به‌کار برده می‌شود که شایع باشد و از منظر عامه بتوان آن را تغییر داد و باید آن را دگرگون ساخت (Loseke, 2017: 7). از منظر برساخت-گرایی اجتماعی، بین جنبه‌های قابل سنجش یک شرایط معین یا افرادی که در آن شرایط هستند، با درک مشکل‌زا بودن آن شرایط روابط ضروری وجود ندارد (Ibid: 9). برای نمونه، نابرابری‌های جنسیتی از دیرباز با سرنوشت زنان عجین بوده است و احتمالاً در گذشته به مراتب بیشتر از زمان حال نمود داشته است؛ با این وصف شرایط زنان تا چند دهه‌ی اخیر به‌عنوان مسئله اجتماعی شناخته شده بود. «کوری جنسیتی»، فصل مشترک نظام‌های بهنجارساز و دستگاه‌های معرفتی تا ۱۹۸۰ بوده است. مردانه بودن علوم اجتماعی و در حاشیه قرار گرفتن و یا نامرئی بودن زنان در جامعه‌شناسی را در زمینه‌های متفاوتی از این رشته علمی می‌توان نشان داد (Oakley, 1974: 4). از منظر فمینیست‌ها، نظریه‌ها و پژوهش‌هایی که بیش از نیمی از جمعیت انسانی و عرصه‌ی خصوصی روابط خانگی را نادیده می‌گیرد، نارسا و بر تبعیض جنسی استوار است. ضرورت دارد تا جامعه‌شناسی در باب این عرصه‌ها تحقیق و نظریه‌پردازی کند و در کنار طبقه، قومیت، نژاد، معلولیت و سن، برای نظام جنس/جنسیت نیز اهمیت قائل شود. نادیده گرفته شدن زنان تنها مختص به دستگاه‌های معرفتی نیست. «زنان در جهانی زندگی می‌کنند که از مشارکت در ساختار فکری و فرهنگی و سیاسی آن کنار گذاشته شده‌اند و به آنان تنها نقشی حاشیه‌ای داده شده است» (Abbott & Wallace, 2005: 228).

«زنان در اغلب دوره‌های تاریخی صرف نظر از این که به چه قوم، نژاد، طبقه، قشر و یا گروهی تعلق داشته‌اند، در سلسله مراتب اجتماعی در جایگاه پایین‌تری از مردان قرار داشته‌اند. این نابرابری در قالب سایر اشکال نابرابری رابطه‌ای و رتبه‌ای موجود در هر جامعه پیامدهای فزاینده‌ای بر حیات اجتماعی زنان برجای گذاشته است و نقش آنان را در تحولات تاریخی چنان کم‌رنگ ساخته است که بیهقی، بزرگ‌ترین مورخ ایران، مردان را بزرگترین عنصر سازنده تاریخ معرفی کرده است» (Abdullahi, 2004: 64).

در ایران در چند دهه‌ی اخیر، با اجرای برنامه‌های نوسازی و توسعه، سطح سواد و مهارت‌های تخصصی و حرفه‌ای زنان و به تبع آن انتظارات اجتماعی زنان بالا رفته است (Sarukhani & Rafat Jah, 2004: 71). شواهد نشان می‌دهد که همزمان با بالا رفتن سطح سواد، ادغام اجتماعی زنان و مشارکت در کار و اشتغال و در مناصب اداری و اجرایی و مدیریتی رشد چندانی نداشته است (Abdullahi, 2004). در بستر گردستان، شواهد و وضعیت‌های عینی چون قتل‌های

^۱ Public Perception

ناموسی (Riahi & Isamili, 2017)، تجربه آزار و ناامنی در عرصه‌های عمومی و خشونت خانگی (Mohammadi & Mirzaei, 2013; Ghaderzadeh & Abdollazade, 2022; Rezaei & Abdar, 2017) و نرخ ۱۴ درصدی بیکاری زنان در سال ۱۴۰۳، حضور اجتماعی زنان در انجمن‌ها و نهادهایی چون انجمن‌های اولیا و مربیان، خیریه‌ها و کانون‌های ورزشی که همسو با نقش‌های ابرازی و محول جنسیتی است، نشان از پرابلماتیزه شدن وضعیت زنان دارد.

اگر شاخص‌های عینی را در نظر آوریم وضعیت زنان در جامعه ایران و در میدان مورد مطالعه جنبه آسیب‌زایی پیدا کرده است. بر مبنای پژوهش‌هایی که بر روی نمونه‌هایی از زنان سنندجی به انجام رسیده است، در جایی که قدرت در وجوه اقتصادی، اجتماعی و سیاسی باشد، در آن‌جا زنان غایب هستند. در عرصه‌های تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی بالاخص عرصه‌هایی که مستقیم به خود زنان و آینده آن‌ها مربوط می‌شود، زنان حضور فعالانه‌ای ندارند و به نیابت از آن‌ها تصمیم گرفته می‌شود (Ghaderzadeh & Hosseini, 2017). حتی زنان شاغل به مراتب فشار نقشی مضاعفی را تجربه می‌کنند و کنترلی بر منابع درآمدی خود ندارند. زنان در مقایسه با مردان از دغدغه و علائق شخصی خود به خاطر مصالح و ملاحظات خانه و خانواده گذشت نموده و تمایلات فردی را تعلیق می‌کنند. با ورود به زندگی مشترک بر مبنای اقتضات زندگی مشترک، روابط و مناسبات فردی و شخصی خود را بازتعریف می‌کنند و برای اغلب زنان، ازدواج و زندگی مشترک با گسست از روابط و تعلقات اجتماعی قبل از ازدواج همراه بوده است (Ghaderzadeh & Khalghi, 2017). بحث بنیادین آن است که زنان چگونه این وضعیت‌های عینی را تعبیر و تفسیر می‌کنند و آن را به عنوان آسیب و مساله فراشخصی تعبیر می‌کنند یا خیر؟ چرا که با در نظر گرفتن مفروضه‌های برساخت‌گرایانه برای مطرح شدن یک وضعیت بغرنج شخصی به عنوان مساله اجتماعی، صرف شرایط عینی کفایت نمی‌کند. به بیان دیگر، هر شرایط عینی تا زمانی که به عنوان مشکل تعریف و تعبیر نشود و معنایی برای آن در نظر گرفته نشود، نمی‌تواند مساله اجتماعی باشد (Loseke, 2017: 14). از طرف دیگر، مروری بر آن دسته از مطالعات تجربی که جامعه آماری آن‌ها معطوف به زنان بوده است، گویای آن است که عمدتاً به مسائل زنان، با رویکرد اتیک^۱ (برون‌نگر) و در چارچوب روش‌شناسی کمی نگریسته می‌شود (Rankin & Aytac, 2006, Aliverdinia & Pridemore, 2009) و تجربه و درک زنان در فهم زیست جهان زنان غایب بوده است. مطالعه حاضر در نظر دارد تا با رویکرد امیک^۲ به این سوال بپردازد که زنان شرایط و وضعیت پیش رو در زیست جهان خود را چگونه تعبیر می‌کنند؟ زمینه‌های پیدایش وضعیت دردآور را چگونه روایت می‌کنند و برای برون‌رفت از زیست جهان دردآور به چه اقداماتی روی می‌آورند؟

۲. مبانی نظری

در این پژوهش از رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی برای شناسایی مسائل زنان بهره گرفته شده است. رویکرد برساخت‌گرا در تقابل با رویکردهایی قرار می‌گیرد که در دانش متعارف از آن‌ها به عنوان اثبات‌گرایی و تجربه‌گرایی یاد می‌شود؛ رویکردهایی مبتنی بر این فرض که می‌توان با مشاهده به ماهیت جهان پی برد. از نظر تاریخی، برساخت‌گرایی اجتماعی به عنوان جایگزین رویکردهایی شناخته شده است که به مسائل اجتماعی به عنوان شرایط عینی در محیط نگاه می‌کنند. رویکرد عینی به مسائل اجتماعی ما را به تمرکز بر جهان کاملاً واقعی، مشهود و مادی‌ای که

1 Etic

2 Emic

ساکنان آن هستیم فرا می‌خواند اما نگرش برساخت‌گرایانه بیشتر با این وجه از امور سروکار دارد که ما چطور این جهان را می‌فهمیم و معنایی را که آدم‌ها در جهان پیرامون می‌آفرینند بررسی می‌کند، نه این‌که این جهان مادی مستقل از فهم ما چگونه است. در پرتوی رویکرد برساخت‌گرایانه این گونه استدلال شده است که مسائل اجتماعی به جای این‌که بیرون از آگاهی انسان وجود داشته باشد، سازه‌های ذهن انسان هستند. این رویکرد معطوف به چگونگی ساخته شدن مسائل اجتماعی و درک فرایندی است که طی آن مسائل اجتماعی در توجه عمومی قرار می‌گیرد و نشان دادن این‌که چگونه این درک بر زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارد (Loseke, 2017: 15).

نگرش برساخت‌گرایی اجتماعی به مسائل اجتماعی به‌عنوان ادراکات و معانی ذهنی سروکار دارد. در این چارچوب، برای مطرح شدن یک مسئله اجتماعی صرف شرایط عینی کفایت نمی‌کند و اولین چیز مورد نیاز، درک و تصویری است که نسبت به این شرایط به وجود می‌آید. بنابراین ما باید یک معنی خاصی (مشکل‌زا) را به این شرایط ضمیمه کنیم. برای انجام چنین کاری دلایل اخلاقی لازم است. چرا چنین شرایطی مشکل‌زا است؟ هر شرایط عینی تا زمانی که مشکل‌زا نامیده نشود و معنایی برای آن در نظر گرفته نشود نمی‌تواند مسئله اجتماعی باشد. اگرچه ممکن است شرایطی وجود داشته باشد و مردم از آن شرایط در آزار و اذیت باشند، اما تا زمانی که آدم‌ها آن شرایط را مشکل‌زا ندانند و تا زمانی که احساس نکنند که درباره آن باید کاری کرد نمی‌توان آن شرایط را مسئله اجتماعی دانست. ما از طریق معانی و ادراکاتمان نسبت به جهان و مسائل اجتماعی عکس‌العمل نشان می‌دهیم. نگرش برساخت‌گرایی اجتماعی عمدتاً معطوف است به اینکه چطور ما اعیان و افراد را در جهان اطرافمان مقوله‌بندی می‌کنیم. در این نگرش مقوله‌بندی‌های ما بر رفتارمان اثر می‌گذارند. در رابطه با جایگاه معانی در مطالعه مسائل اجتماعی باید گفت که آن معانی ما را برمی‌انگیزاند تا نسبت به اعیان به شیوه‌های خاص عکس‌العمل نشان دهیم و رفتار کنیم (Ibid: 17).

در چارچوب رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی، در برساخت یک وضعیت به‌عنوان مساله اجتماعی همه افراد و گروه‌های اجتماعی به یک اندازه توان و قدرت ندارند و بر این اساس طبقات بالا در مقایسه با طبقات پایین و مردان در مقایسه با زنان از توان و قدرت بیشتری برای تعریف یک وضعیت به‌عنوان مساله اجتماعی بهره‌مند هستند (Loseke, 2017: 18).

داینا فاس در چارچوب رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی، بر این باور است که سازه‌هایی چون جنسیت و هویت اجتماعی زنان را نباید بر مبنای تفاوت در صفات زیستی توجیه کرد، بلکه جنسیت و هویت برساخته‌ی اجتماعی است و ماهیت تاریخی و فرهنگی دارد و توسط ترتیبات اجتماعی و فرهنگی ساخته می‌شود و نه تنها به لحاظ اجتماعی تکوین بلکه از طریق تعامل اجتماعی تداوم می‌یابد (Fuss, 1989: 39). موضوع زنان به حساس‌ترین و بحث‌برانگیزترین مسائل مانند مناسبات جنسی، پیوندهای خانوادگی و سایر مناسبات خصوصی آدمها ارتباط دارد. فرودستی زنان نتیجه یک نظام اجتماعی است که نابرابری‌ها و فرودستی‌های بی‌شمار دیگری را هم به وجود آورده و پرورانده است. اما این تاریخ اجتماعی را پشت این افسانه که زنان به طور طبیعی از مردان پایین‌ترند پنهان ساخته است (Reed, 1969: 23). شیوه‌های معمول درک ما از جهان و همچنین مقولات و مفاهیمی که به کار می‌بریم از لحاظ تاریخی و فرهنگی ویژه هستند. درک ما از جهان برحسب مقوله‌ها و رده‌هایی چون زن و مرد به این وابسته است که در چه مکان و زمانی

در جهان زندگی می کنیم (Burr, 2003:3-4). فرهنگهای مختلف به شیوه های متفاوتی زن بودن و مرد بودن را بازنمایی می کنند و آن را به شیوه های گوناگون در زندگی روزمره به کار می گیرند (Holmes, 2009:23).

فمینیسم برای مشکلات فردی زنان قائل به ریشه های اجتماعی و سیاسی است. در نگرش فمینیست ها به حیات اجتماعی، زنان گروه اجتماعی ستم دیده ای به حساب می آیند. آنها بر این اعتقادند که زنان و مردان ساخته جامعه اند و می توان تبیینی اجتماعی برای فرادستی مردان ارائه کرد. فمینیست ها مدعی اند که روابط میان مردان و زنان در حوزه های کار، سیاست، خانواده و سکس، بازنمای الگومندی نابرابری جنسیتی است. از منظر یک فمینیست، جهان اجتماعی پدیده ای جنسیتی است (Seidman, 2013:205).

در چارچوب برساخت گرایی اجتماعی باید به بررسی این موضوع پرداخت که چگونه معانی انسانی می توانند دنیای اجتماعی مان را بر سازند. زیست جهان اجتماعی می تواند تحت تاثیر نظام معنایی همچون فرهنگ، موضوعاتی چون هویت، تجربیات، مسائل و دنیای زنانه را متمایز از دنیای مردانه سازد. به همین خاطر، در این پژوهش به کندوکاو در تجارب زیسته زنان پرداخته و مسائل آنان را در چارچوب نظام معنایی خود زنان بررسی می کنیم.

۳. پیشینه پژوهش

با نگاهی به پژوهش های انجام شده می توان دریافت که بسیاری از پژوهش هایی که به بررسی ابعاد مختلف زندگی زنان و مشکلات آنان پرداخته اند اما پژوهش هایی که در پی فهم زیست جهان زنان و مسائل آنان از دریچه زنان در ایران و زنان گُرد باشند انگشت شمارند. پژوهش صادقی و مقدم (SadeghiFasai & Moghadam, 2013) نخستین پژوهشی است که بنا بر روایت زنان به مسأله شناسی زنان پرداخته است. یافته های پژوهش گویای آن است که زنان مسائل خود را واقعی می شمارند زیرا بر این باورند که این مسائل، پیامد ناگواری بر کیفیت زندگی آنها دارد اما زنان مورد بررسی بدون لحاظ طبقه اجتماعی، مسائل خود را شخصی و خصوصی تلقی نموده و کمتر میان مسائل خود و ساختارهای اجتماعی و فرهنگی رابطه برقرار می کنند.

یکی دیگر از این دست پژوهش ها، کتاب گزارش وضعیت اجتماعی زنان در دهه ۱۳۸۰ است. این کتاب شامل مجموعه ای از مقاله های تحقیقی در خصوص ابعاد و زوایای مسائل و زندگی زنان است. بر مبنای این کتاب، گرچه وضعیت زنان در مقایسه با گذشته بهبود نسبی یافته است اما در مقایسه با مردان، نابرابری ها آشکارا دیده می شود و سهم زنان در حضور و مشارکت در نهادهای مختلف در مقایسه با مردان بسیار اندک و ناچیز است (Javaheri, 2016). جولی و باخه وان (Joly & Bakawan, 2016) در پژوهشی به بررسی مسائل زنان در کردستان عراق پرداخته اند. بر مبنای یافته ها، زنان در حال مبارزه برای مکانی در عرصه های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی هستند و معنای عمل آنها بخشی از مبارزه برای دموکراتیک سازی و یک پروژه اجتماعی در کردستان است.

پاشایی (Pashaei, 2019) در پایان نامه کارشناسی ارشد خود با عنوان برساخت سوژگی زنانه در تشکلهای اجتماعی زنان گُرد، به دنبال پاسخ به این پرسش است که تشکلهای زنانه ای که حول دغدغه های زنانه شکل گرفته اند، چه مکانیسمی برای مقاومت و چالش در برابر با نظامهای مردسالارانه ای که دیگر بودگی و هویت زنان را تحدید می کند، عرضه نموده اند. بر مبنای یافته ها، زنان به واسطه فعالیت در تشکلهای زنانه، به دنبال آن بوده اند تا معرفت-

شناسی متفاوتی از خود در موقعیت تحت سلطه و دیگربودگی خود به عنوان یک زن گرد به دست بیاورند تا از این طریق مسیر سوژگی را به سوی تغییر باز کنند و فرم‌های گوناگون سوژگی زنانه را بر اساس تجارب خود و بازساخت مکانیسم‌های مختلف سلطه و مقاومت در بستر جامعه گردستان باز مفهوم پردازی و برساخت نمایند.

یوسفی‌لبانی و همکاران (Yoosefilebni et al. 2019) در پژوهشی، به شناسایی دلایل مختلف خودسوزی زنان از جمله بافت سنتی جامعه و فضای مردسالارانه، انواع مختلف خشونت، فشارهای اقتصادی، نبود ساختارهای حمایتی، تحقیر و... پرداخته و راهکارهای بالابردن سطح سواد و ایجاد اشتغال برای زنان، تغییر نگرش جامعه نسبت به زنان، کاهش سطح نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی، ایجاد امکانات رفاهی تفریحی و... ارائه کرده است.

سوزکی‌هیم و گندزهوشگر (Suzuki Him & Gündüz Hoşgör, 2011) در پژوهشی به بررسی مساله باروری و کنترل زنان گرد بر بدن خود در جامعه پدرسالار می‌پردازد. بر مبنای یافته‌ها، خودمختاری زنان به عنوان عاملی مهم در رابطه با حقوق باروری آنان، توسط سیستم پدرسالار کنترل و کاهش یافته است. اما در مقابل زنان نیز به آرامی در حال پرورش یک محیط فرهنگی هستند که اقدامات آنها را قانونی می‌کند.

۴. روش‌شناسی

هدف پژوهش حاضر، فهم و ادراک زیست‌جهان و روایت درد و رنج‌هایی است که زنان در این زیست‌جهان تجربه می‌کنند، روایت آن‌ها از زمینه‌های وضعیت دردآور و نحوه مواجهه با وضعیت‌های دردآور در زیست‌جهان خود است. در چارچوب رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی، فهم و ادراک و نحوه مواجهه زنان با وضعیت‌های دردآور مشخص می‌کند که آن وضعیت برای زنان تبدیل به مسأله اجتماعی شده است نه لزوماً شرایط عینی. روش‌شناسی کیفی، به ویژه در قالب تحلیل روایت، این امکان را فراهم می‌سازد تا تجارب و معانی خلق‌شده توسط مشارکت‌کنندگان، در سیاق اجتماعی و فرهنگی خاص خود، بازخوانی و تحلیل شود (Riessman, 2008:29). تحلیل روایت تمرکز خود را بر نحوه‌ی ساخت معنا در داستان‌ها و روایت‌های افراد می‌گذارد.

زنان از جمله اقلیت‌هایی به‌شمار می‌آیند که مسائل و مشکلات شان جدی گرفته نمی‌شود و کم‌اهمیت تلقی می‌شود. از این رو در این پژوهش کوشیده‌ایم مسائل زنان را از منظر و به میانجی روایت زنان مورد شناسایی و بررسی قرار دهیم. میدان مورد مطالعه پژوهش حاضر، نمونه‌ای از زنان شهر سنندج است. در این پژوهش، با فرض تنوع و تکثر در سبک‌های زندگی و جایگاه‌های اجتماعی و اقتصادی زنان و با هدف کسب نتایج جامع، از نوع نمونه‌گیری با حداکثر تنوع استفاده شده است. در نمونه‌گیری با حداکثر تنوع، عرصه‌ها، فضاها، فعالیت‌ها، رخدادها، و مطلعان کلیدی، عامدانه به‌گونه‌ای انتخاب می‌شوند که شرایط و وضعیت‌های متنوع و متفاوت را برای محقق فراهم آورد (Wimmer & Dominic, 2010:128). منطبق حاکم در انتخاب حجم نمونه اشباع نظری بود. اشباع زمانی اتفاق می‌افتد که در خلال مصاحبه یا مشاهده دیگر هیچ پاسخ و کد جدیدی ظهور نکند و طبقه‌بندی‌ها و دسته‌بندی‌ها از جهت کیفیت و تنوع به خوبی توسعه یافته باشند و روابط میان دسته‌ها به خوبی تثبیت و اعتبار یافته باشد (Corbin & Strauss, 2007:202). بر این اساس، تا رسیدن به اشباع نظری با ۳۰ نفر در محدوده سنی ۲۳ تا ۵۷ سال که دارای تنوع در وضعیت‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و آموزشی بودند، مصاحبه شد. مدت مصاحبه‌ها به لحاظ زمانی در

بین اشخاص مختلف متفاوت و از ۶۰ دقیقه شروع و تا ۹۰ دقیقه متغیر بود. برای گردآوری داده‌ها، از تکنیک مصاحبه نیمه ساخت یافته و برای تحلیل داده‌ها از تحلیل تماتیک بهره گرفته شده است.

اطلاعات کلی مصاحبه شونده‌گان به شکل زیر است: به لحاظ سنی، ۱۳ نفر در رده سنی (۲۳-۳۳)، ۷ نفر در رده سنی (۳۴-۴۳) و ۱۰ نفر در رده سنی (۴۴-۵۷) قرار داشتند. به لحاظ وضعیت تأهل، ۹ نفر مجرد، ۱۸ نفر متأهل و ۳ نفر مطلقه بودند. به لحاظ سطح تحصیلات، ۱ نفر بی‌سواد، ۲ نفر سود ابتدایی، ۶ نفر دیپلم، ۱ نفر فوق دیپلم، ۱۱ نفر لیسانس، و ۹ نفر فوق لیسانس ارشد بودند. به لحاظ اشتغال در نمونه مورد مطالعه، ۱۴ نفر خانه‌دار و ۱۶ نفر شاغل بودند.

جدول ۱. مشخصات مصاحبه‌شونده‌گان

کد	سن	وضعیت اشتغال	تحصیلات	وضع تاهل
۱	۳۰	خانه‌دار	کارشناسی ارشد	مطلقه
۲	۲۸	خانه‌دار	کارشناسی ارشد	مجرد
۳	۳۵	خانه‌دار	ابتدایی	متأهل
۴	۵۲	فروشنده	ابتدایی	متأهل
۵	۳۷	خانه‌دار	دیپلم	متأهل
۶	۳۳	خانه‌دار	دیپلم	مطلقه
۷	۲۵	خانه‌دار	لیسانس	مجرد
۸	۵۲	معلم	فوق دیپلم	متأهل
۹	۲۶	خانه‌دار	کارشناسی ارشد	مجرد
۱۰	۳۷	خانه‌دار	کارشناسی ارشد	متأهل
۱۱	۳۶	معلم	کارشناسی ارشد	متأهل
۱۲	۲۸	خانه‌دار	لیسانس	مجرد
۱۳	۲۶	آی تی	مهندس	متاهل
۱۴	۴۴	خانه دار	دیپلم	متأهل
۱۵	۴۳	کارمند	کارشناسی ارشد	متأهل
۱۶	۴۹	معلم	کارشناسی ارشد	متأهل
۱۷	۳۵	مشاور	کارشناسی ارشد	متأهل
۱۸	۲۹	پرستار	کارشناسی ارشد	متأهل
۱۹	۲۸	مریی معلولین	لیسانس	مجرد
۲۰	۴۱	خانه‌دار	دیپلم	متأهل
۲۱	۲۷	خانه‌دار	لیسانس	مجرد
۲۲	۳۰	مهندس	لیسانس	مجرد
۲۳	۳۲	معلم نهضت	لیسانس	مطلقه
۲۴	۴۸	خانه‌دار	لیسانس	متأهل
۲۵	۵۷	خانه‌دار	بی‌سواد	متاهل
۲۶	۲۹	آرایشگر	دیپلم	مطلقه
۲۷	۴۷	معلم	لیسانس	متأهل
۲۸	۵۲	معلم	لیسانس	متأهل
۲۹	۴۵	کارگر	دیپلم	مجرد
۳۰	۴۸	خانه‌دار	لیسانس	متأهل

۵. یافته‌ها

۵-۱. مسائل زنان به روایت زنان

این پژوهش به دنبال شناسایی مصائب زنان بنا بر روایت خود زنان است. از مصاحبه‌شوندگان پرسیدم که به‌عنوان یک زن چه چیزی موجب آزار و رنج آن‌ها شده است؟ بر مبنای داده‌های حاصل از مصاحبه، ۱۴۸ مفهوم و ۱۵ تم فرعی استخراج گردید که در ذیل ۷ تم اصلی تجمیع شد. از منظر مشارکت‌کنندگان، کلیشه‌های جنسیتی، کدگذاری جنسیتی فضا، زن به مثابه ابژه جنسی، تحقیر، خشونت نمادین، انکار هویت فردی و عدم تصدیق نهادی رنج و آزار زنان را در پی داشته است.

جدول ۲. مفاهیم، تم فرعی و تم اصلی روایت زنان از زیست‌جهان آکنده از درد و رنج

مفاهیم	تم فرعی	تم اصلی
دست‌کم گرفتن توانمندی زنان، تردید از هوش زنان، زن به‌عنوان ملک مرد، تعریف زن در قالب الگوهای کلیشه‌ای، گوشه‌گیری، حرف نزدن، زن موجودی ضعیف، لزوم مراقبت از زن، پرهیز از ماندن در تاریکی، غیرت و تعصب مردانه، بار اضافی، تعاریف کلیشه‌ای از زیبایی، زیبایی ضرورت هنجاری، فرهنگ سنتی، خشونت به‌مثابه امر شخصی، ناموسی و خانوادگی، ناموس پرستی، سختگیری در رابطه با باکرگی	جنس ضعیف، ناقص‌العقل، نیاز به مراقبت و محافظت، حیا و سربه‌زیری	کلیشه‌های جنسیتی
عدم امنیت در عرصه عمومی، محدودیت مکانی و زمانی، عدم اجازه ورود به ورزشگاه‌ها، فضای ناامن کاری، نگاه شهوانی در اماکن عمومی	جنسیتی شدن فضای عمومی	کدگذاری جنسیتی فضا
نگاهی شهوانی، نگاه ابزاری، کالا، وسیله‌ای برای ارضای نیازهای جسمی و جنسی مردان، جذاب به لحاظ سکسی، بدن استاندارد، اندام زیبا	کالایی شدن بدن	زن به مثابه ابژه جنسی
ناتوان، حقارت، جدی نگرفتن، فرودست، عدم احساس شراکت در زندگی، اصالت مرد، توهین، بی‌احترامی، آزار فیزیکی، آزار روانی، برچسب زنی، سرکوب، نیاز به قیم	جنس دوم، فرودست	تحقیر
تابوهای فرهنگ سنتی، سنت‌های دست و پاگیر، مورد قضاوت واقع شدن، باورهای زن ستیزان، دست‌کم گرفتن توان زنان، دید منفی به اشتغال زنان، مردانه پنداشتن اشتغال، قوانین نابرابر و ضد زن، نداشتن حق طلاق، نداشتن حق حضانت فرزند، تعدد زوجات	باورهای زن ستیزانه، بنیان‌های فرهنگی مسائل زنان، سقف شیشه‌ای	خشونت نمادین
خانه‌داری وظیفه مسلم زن، محدود کنندگی ازدواج، زن به مثابه خدمتکار، گره خوردن هویت زن با مرد و فرزند، جبر خانوادگی، قیم مآبی مردانه، عدم استقلال در تصمیم‌گیری، تزئینی شدن تصمیم‌گیری زنان، تصمیم‌گیری نیابتی (مرد به جای زن)، تقدس ازدواج، تداعی زن با منزل	تعلیق علایق شخصی، هویت تابع	انکار هویت فردی
نداشتن حمایت، شرایط کاری و حقوق و دستمزد نابرابر، نداشتن مرخصی برای مادران، عدم امنیت شغلی، بیکاری، بها ندادن به آموزش و تحصیل زنان، انفکاک جنسیتی در کار، بیکاری، بدون آیندگی، عدم امکان ارتقای سازمانی، تبعیض نهادی، نادیده گرفتن	طرد نهادی، فقدان حمایت سازمانی	عدم تصدیق نهادی

۵-۱-۱. کلیشه‌های جنسیتی

از منظر مشارکت‌کنندگان، یکی از مسائل پیش‌روی زنان، کلیشه‌های جنسیتی است. زنان در این کلیشه‌ها به‌عنوان «جنس ضعیف»، «ناقص‌العقل» و «موجودی که نیاز به مراقبت و محافظت» دارد، معرفی می‌شوند. «سختگیری در رابطه با باکرگی»، «حیا» و «سربه‌زیری» و ... از جمله کلیشه‌های جنسیتی عنوان شده از جانب زنان بود. این دسته از مضامین، اغلب از جانب زنان جوانی عنوان می‌شد که بر این باور بودند که در محل زندگی آن‌ها هنوز بر مبنای تفکرات قالبی و کلیشه‌ای زنان قضاوت می‌شوند. از جمله اینکه زن باید سر به زیر باشد تا بتواند مورد پذیرش واقع شود:

«من هیچوقت نتونستم پدرم رو ببوسم. روم نمی شد. پدرم همیشه تا سنین راهنمایی من رو بغلش می گرفت ولی توی سن بلوغ که بهر حال یک سری اندام های آدم رشد میکنه، اون هم از من کشید کنار فقط به خاطر بحث حیا. ولی این خیلی برام سخت بود که به خاطر اون تغییرات، من مهر و محبت پدرم رو از دست دادم» (کد ۱، ۳۰ ساله، کارشناسی ارشد و مطلقه).

مضمون دیگری که زیست جهان دختران را تحت الشعاع خود قرار داده است، «باکرگی» است که زندگی زنان را با شک و تردید و قضاوت ها و انگ هایی همراه ساخته است که در پی آن محدودیت، تعرض و طرد اجتماعی توجیه می شود. یکی از مشارکت کنندگان مجرد این موضوع را این گونه روایت می کند:

«من الان ۲۸ سالمه، نیاز جنسی هم دارم، اما حتی نمی تونم بهش فکر هم بکنم که تا قبل ازدواج ارتباط جنسی داشته باشم. ممکنه خانواده منو بکشن. پس ترجیح می دم نیازمو سرکوب کنم» (کد ۲، ۲۸ ساله، کارشناسی ارشد و مجرد).

این مساله موجب آزار و رنج زنان بیوه و مطلقه نیز بوده است:

«من رفیقی داشتم به محض اینکه جدا شده، شوهرش دادن چون نمی تونن از بیوه مراقبت کنن. دیدگاهشونه که اگر تو یک ماشین صفر کیلومتر داشته باشی بهتر از اینه که یک ماشین کار کرده داشته باشی. یکی دو مورد خواستگار برام پیش اومده در این چند سال. این قضیه رو مطرح کردن که چطور بفهمیم شما در این مدت که بیوه بودید، سکس نداشتید. چون تو بکارت نداری شاید رابطه هایی رو تجربه کرده باشیم» (کد ۱، ۳۰ ساله، بیوه)

مراقبت از زن، تنها به بعد جنسی زندگی زنان خلاصه نمی شود. لزوم مراقبت از زن به دلیل این باور نهادینه است که زن ضعیفه است و نیاز به مراقبت دارد؛ باوری که مرد را به لحاظ جسمانی و عقلانی برتر می پندارد:

«شوهرم اجازه نمی دهد تنهایی بیرون بروم. باید خودش همراهم باشد. خودش هم چون کارش طوری است که زیاد خانه نیست پس من باید همراه خواهر خودم یا خواهر شوهرم خیابانی جایی بروم. حتی خانه اقوام هم نمی توانم تنهایی بروم» (کد ۳، ۳۵ ساله، خانه دار، تحصیلات ابتدایی)

۲-۱-۵. کدگذاری جنسیتی فضا

فضا یک داده از پیش موجود نیست بلکه محصول اجتماعی است و توسط جامعه تولید می شود. بدین معنا که در تولید آن، مجموعه ای از هستی های اجتماعی افراد در کنش متقابلی که با یکدیگر برقرار می کنند، سبب می شوند فضا شکل گیرد (Lefebvre, 1991). فضا در هر جامعه ای بازنماگر فرهنگ، ارزش ها وایدئولوژی های آن جامعه است. یکی از مسائل پیش روی زنان، «عدم امنیت در عرصه عمومی»، «محدودیت مکانی و زمانی»، «عدم اجازه ورود به ورزشگاه ها»، «فضای ناامن کاری»، «نگاه شهوانی به زنان در اماکن عمومی» است. این مفاهیم ناظر بر «کدگذاری جنسیتی فضا» است. مشارکت کنندگان عنوان می کردند که تنها در ساعات مشخصی می توانند با آرامش خاطر در فضاهای عمومی حضور داشته باشند:

«مثلا اینکه کمی هوا تاریک می شه بیرون احساس راحتی نمی کنید. توی این جور مواقع آدم می گه کاش مرد بودم راحت می تونستم بیام و برم» (کد ۴، ۵۲ ساله، متأهل، تحصیلات ابتدایی و فروشنده).

تجربه ناامنی مختص فضاهای عمومی نیست، زنان در محیط های کاری نیز ناامنی را تجربه می کنند:

من چند سال قبل برادرم توی اداره من رو برد سرکار. ولی خودش منواز سر کار بیرون برد چون می گفت محیطش مناسب نیست (کد ۵، ۳۷ ساله، دیپلم و خانه دار).

یکی مثلا من خودم یه زنم ولی ظهرا تنهایی جرات ندارم بیرون بیام اون قدر مزاحم زیاده. حالا مثلا من بخوام برم توی یک شرکت کار کنم و طرف بفهمه که من یک بیوه زنم دیگه هیچی (کد ۶، ۳۳ ساله، مطلقه).

۳-۱-۵. زن به مثابه ابژه جنسی

ابژه‌سازی یک امر اجتماعی است. در این فرآیند، آنچه که در رابطه با زن اهمیت می‌یابد، بدن و جسم او است که بر هستی و موجودیت وی مقدم می‌گردد؛ بدین معنا که زن همچون یک شی جنسی و ابزاری برای تأمین نیاز جسمانی مرد نگریسته می‌شود:

«یک سری الگوها رو توی جامعه گذاشتن و می‌گن زن باید اینطوری باشه. فقط فکر می‌کنن که ارزش زن به اینه که زیبا باشه، از لحاظ سکسی جذاب باشه، بچه بیاره، کار توی خونه رو خوب انجام بده» (کد ۷، ۲۵، ساله، لیسانس و مجرد).

قریب به اتفاق مشارکت‌کنندگان بر این باور بودند که مردان «نگاهی شهوانی» به زنان دارند. بیشتر آنها نگاه مردان به زنان را «نگاه ابزاری» می‌پنداشتند و زن از نظر آنها قبل از هر چیز «کالا» و «وسیله‌ای برای ارضای نیازهای جسمی و جنسی مردان» است:

«من توی باشگاه هستم زن ۵۰ ساله می‌آد میگه شوهرم از من اندام زیبا می‌خواد. خانم‌هایی میان که فقط شوهراشون مجبورشون کردن که طبق چیزی باشن که توی ماهواره می‌بینن. اینجا باید خانم بیشتر به خودش برسه و زرق و برقش بیشتر باشه قد بلند باشه هیکل فلان داشته باشه اندام های جنسی اش برجسته باشه» (کد ۱، ۳۰، ساله، بیوه).

۴-۱-۵. تحقیر

بنا به روایت مشارکت‌کنندگان، در جریان تعاملات روزمره خود، تحقیر را به اشکال مختلف تجربه کرده‌اند. شاید بتوان گفت یکی از دردهای مهم پیش روی زنان، نگرش به آنها به منزله‌ی «جنس دوم»، «ناتوان» و «فرو دست» است؛ نگاه «حقارت» به زنان و جدی نگرفتن آنها برای زنان آزاردهنده است:

«خیلی وقتها شوهرم به نظرات من توجهی نمی‌کنه. یا مثلاً وقتی کاری انجام می‌ده من زمانی می‌فهمم که اون کار رو انجام داده و تموم شده و با من به عنوان شریک زندگی مشورت نمی‌کنه» (کد ۸، ۵۲، ساله، فوق دیپلم و معلم).

بر طبق چنین روایتی، مرد دارای اصالت و زن دارای جایگاه و پایگاه نازل و پایین است. «توهین و بی‌احترامی»، «آزار فیزیکی و روانی»، «برچسب‌زنی»، «سرکوب» و «نادیده گرفتن» از جمله آزارهایی است که زنان نه تنها در خانواده‌های سنتی بلکه در خانواده‌های تحصیل‌کرده و دارای جایگاه اجتماعی بالا نیز درگیر آن بودند:

«یک بار رفتم دوستم رو ببینم، تمام صورتش کبود و خونی شده بود، در حالی که در یک خانواده باکلاس و با تحصیلات زندگی می‌کرد. به این خاطر که مطیع پدرش نیست. حتی به دوستم گفتم برو بهزیستی و بگو که من بد سرپرست هستم گفت نمی‌تونم برم چون آبروی خانواده ام می‌ره. در کل اینکه می‌بینم زن مجبوره زیر سلطه پدر، برادر، شوهر، یا یک قیم باشه، به نظرم این بزرگترین ظلمه» (کد ۹، ۲۶، ساله، کارشناسی ارشد و مجرد).

۵-۱-۵. خشونت نمادین

خشونت نمادین، به معنای تحمیل نظام‌مند معانی و نمادها به قشرها و گروه‌های اجتماعی است؛ به‌شیوه‌ای که نظام معانی و نمادهای فرهنگی و اجتماعی موجه به شمار آیند. مشروعیت‌بخشی، توجیه و عقلانی‌سازی، روابط قدرت را مبهم و غیر شفاف می‌سازد و از این طریق با موفقیت مناسبات و روابط قدرت تحمیل می‌گردد (Jenkins, 1992: 66). از جمله مضامینی که مشارکت‌کنندگان به کرات بدان اشاره می‌کردند، «تابوهای فرهنگ سنتی»، «سنت‌های دست و پاگیر»، «مورد قضاوت واقع شدن»، «دستکم گرفتن توان زنان»، «دید منفی به اشتغال زنان»، «مردانه پنداشتن اشتغال»

بود؛ مضامینی که جایگاه فرودست زنان را به میانجی فهم و عرف عامه توجیه می‌کرد. وضعیت دردآوری که در ذیل «خشونت نمادین» قابل تعریف است:

«مثلاً الان در محدوده چارت که شرایط کاری من را تعیین می‌کند، به من اجازه کار داده نمی‌شود. من در رشته خودم سابقه ۱۸ ساله دارم. من نایب رئیس هیئت هستم. متأسفانه فعلاً آقایی که از نظر چارت سازمانی خیلی هم از من پایین‌تر است قدرت را از من گرفته» (کد ۱۰، ۳۷، ساله، کارشناسی ارشد، مربی ورزش).

زنانی که از تجربیات خود در محیط‌هایی چون دادگاه خانواده و دادگستری می‌گویند بر «قوانین نابرابر و ضد زن»، از جمله «نداشتن حق طلاق»، «نداشتن حق حضانت فرزندان»، «تعدد زوجات مردان» و... اذعان می‌کردند:

«زمانی که به مرحله قضاوت تو دادگاه میرسه زن واقعا سرکوب میشه این رو با توجه به تجربه خودم میگم که جدا شدم. به من خیانت شد. چرا حق به من داده نشد؟ ۵ سال از این دادگاه به اون دادگاه بری که حق امضای طلاق رو بهت بدن؟ قانون باید اون رو طرد می‌کرد نه من. من با دو تا وکیل تونستم جدا بشم. چرا نباید تو جامعه من جایی نباشه که از من حمایت بکنه. من یک ماشین فروختم برای پول وکیل که بتونم حق طلاق بگیرم چون ملدام اینو میزد تو سرم که نمی‌تونم طلاق بگیرم» (کد ۱۱، ۳۶، ساله، کارشناسی ارشد و معلم).

۶-۱-۵. انکار هویت فردی

زنان در میان گروه‌های مختلف اجتماعی به ویژه در مقایسه با مردان از نظر هویت‌یابی با دشواری‌های زیادی روبرو هستند و همین وضعیت امکان پی‌ریزی سیاست زندگی را برای زنان ناممکن ساخته است؛ به ویژه آنکه از منابع لازم برای معنابخشی، تعریف و بازاندیشی در نشانگان هویتی خود برخوردار نبوده و عمدتاً منابع هویتی زنان تحت الشعاع جنسیت یا خاستگاه اجتماعی و طبقاتی همسران آنها قرار گرفته و همواره به خاستگاههایی در ارتباط بوده است که هژمونی مردانه آنان را جهت بخشیده است:

«در جامعه ما ارزش زن در رابطه با مرد تعریف شده. تو همیشه دختر کسی هستی، زن کسی هستی، مادر کسی هستی و برای خودت به شکل مستقلی شخصیت قائل نیستن. احساس می‌کنن اگر زن ازدواج نکنه انگار چیزی کم داره نقصی داره. من برای پسرها می‌شنوم که فعلاً خوش بگذرون بعداً ازدواج می‌کنی انگار زن گرفتن نوعی اسارت» (کد ۷، ۲۵، ساله، لیسانس و مجرد).

از جمله مضامینی که در ذیل انکار هویتی قابل تعریف است و در مصاحبه‌ها نیز به کرات بدان اشاره می‌نمودند:

«خانه‌داری وظیفه مسلم زن»، «محدود کنندگی ازدواج»، «زن به مثابه خدمتکار»، «گره خوردن هویت زن با مرد و فرزندان»، «جبر خانوادگی»، «قیم مآبی مردانه»، «عدم استقلال در تصمیم‌گیری»، «تزیینی شدن تصمیم‌گیری زنان»، «تصمیم‌گیری نیابتی (مرد به جای زن)»، «جنس دوم»، «تقدس ازدواج»، «تداعی زن با منزل»، و... بود:

«زن‌ها در زمینه کار کردن بیرون از خانه خیلی مشکل دارند. می‌گویند که زن باید همیشه در خانه باشد. چهارچوب خانه را برای زن تعریف کرده‌اند. هر چیزی را که تعریف کرده‌اند و اسم زنانه بر آن گذاشته‌اند نوعی برده‌داری در آن هست. انگار که یک پولی می‌دی تا آن شخص را بخری تا در آن حیطة برایت کار کند» (کد ۱۳، ۲۶، ساله، مهندس و متاهل).

۷-۱-۵. عدم تصدیق نهادی

مشارکت‌کنندگان خانه‌دار با مسائلی چون «نداشتن حمایت» و سایر زنان مشارکت‌کننده با مسائلی چون «شرایط کاری و حقوق و دستمزد نابرابر»، «نداشتن مرخصی برای مادران»، «عدم امنیت شغلی»، «بیکاری»، «بها ندادن به آموزش و تحصیل زنان»، «انفکاک جنسیتی در کار» و... روبه‌رو هستند.

«شاید بیکاری و نداشتن آینده، بزرگترین مشکل ما زن‌ها باشد. کاش بیمه بودیم. اگر بیمه‌ای داشته باشیم حداقل آینده‌ای داریم. متأسفانه چون کار نیست آینده هم نیست» (کد ۱۴، ۴۴ ساله، دیپلم و خانه دار).

نابرابری‌هایی که با جنسیت عجین شده است، نوعی «عدم تصدیق نهادی و طرد» را برای زنان در پی داشته است. طرد اجتماعی فرآیندی است که طی آن افراد یا گروه‌ها، به‌طور کامل یا بخشی، از مشارکت کامل در جامعه طرد می‌شوند (Chakravarty, 2009: 139).

«من توی محیط دانشگاه هستم می‌بینم که یک خانم حتی چندین برابر یک آقا زحمت می‌کشد اما پست‌های مدیریتی به آقایان داده می‌شه نه به خانم‌ها. مثلاً خودشان توجیه می‌کنند که این پست حساسه لازمه که مدیر تا شب سرکار بمونه. اگر توی همین دانشگاه بری بررسی کنی تعداد پست‌های خانم‌ها و آقایان چگونه است به‌راحتی تبعیض را می‌بینی» (کد ۱۵، ۴۳ ساله، کارشناسی ارشد، کارمند و متأهل).

۲-۵. منابع آزار و رنج زنان

بخش دوم پژوهش حاضر، معطوف به شناسایی منابعی است که زیست جهان زنان را با درد و رنج عجین ساخته است. از مشارکت‌کنندگان پرسیدم دلیل این که زیست جهان شما و دیگر زنان آمیخته با رنج شده است چه بوده است؟ برمبنای داده‌های حاصل از مصاحبه، ۱۰۷ مفهوم و ۸ تم فرعی استخراج گردید که در ذیل ۴ تم اصلی تجمیع شد. زنان مشارکت‌کننده بنا به تجربه زیسته و جایگاه اجتماعی خود در مقام خانه‌دار، شاغل و مجرد دلایل و منابع متفاوتی را در رابطه با مسائل خود مطرح می‌کردند که در ذیل مقوله‌هایی چون «جامعه‌پذیری جنسیتی»، «متشکل نبودن زنان: زنانگی به‌مثابه رده اجتماعی»، «طرد نهادی» و «فرهنگ مردسالارانه» دسته‌بندی گردید.

جدول ۲. مفاهیم، تم فرعی و تم اصلی منابع مسائل زنان

مفاهیم	تم فرعی	تم اصلی
خودپنداره منفی، درماندگی آموخته شده، نهادینه کردن ترس در کودک دختر، وابستگی به مردان، سلب استقلال شخصیتی از زن، توسری خور بودن، تربیت نادرست کودکی، بدیهی انگاشتن موقعیت نابرابر، ندادن اعتماد به نفس و باور به زن، پذیرش ظلم، کوتاه آمدن؛ عدم آموزش خطرپذیری به دختران، پسر شجاع	ترس آموخته‌شده، عقل مذکر	جامعه‌پذیری جنسیتی
نبود اتحاد میان زنان، عدم پذیرش هویت زنانه، ناآگاهی، ترس از مبارزه، دیدگاه سطحی، عدم تلاش، روحیه تسلیم‌پذیری، راحت طلبی، اיתار در قبال خانواده، به‌روز نبودن افکار، نداشتن مهارت‌های زندگی، روزمرگی و عدم اعتماد به نفس، نداشتن استقلال مالی، نداشتن استقلال شخصیتی، راحت‌طلبی زنان، مقصر بودن زنان، خود ضعیف جلوه دادن	هویت تحمیلی، تسلیم‌پذیری	مشکل نبودن زنان: زنانگی به‌مثابه رده اجتماعی
حضور اجتماعی توأم با تبعیض، سرکوب، نابرابری، ناامنی، عدم حمایت قانون، تبعیض در آموزش و کار، قوانین ضد زن، سرکوب نهادهای مدنی زنان، فضای بسته، ساختار و تزریق ناآگاهی، نبود فضای باز، عدم تناسب مجازات با جرم آزار و تعرض جنسی، مقصرانگاری زنان، توسری خور، ساختاری بودن وضعیت زنان، تحقیر زنان در رسانه‌ها	تبعیض ساختاری، جنسیتی شدن محیط نهادی	طرد نهادی
سلطه‌طلبی مردان، تفکرات سنتی، سنت‌های زن ستیز، مردسالاری، فقر فرهنگی، فرودستی زنان، عادی بودن فرودستی زنان، عرف اجتماعی مانع بهاداران به زنان، فشار هنجاری و محوریت حرف مرد	سنت‌های زن ستیز، فرادستی مردان	فرهنگ مردسالارانه

۱-۲-۵. جامعه‌پذیری جنسیتی

زنان جوان و تحصیل کرده در واکاوی مصائب پیش روی زنان به دلایلی چون «خودپنداره منفی»، «درماندگی آموخته شده»، «نهادینه کردن ترس در کودک دختر»، «وابستگی به مردان»، «سلب استقلال شخصیتی از زن»، «توسری خور بودن، تربیت نادرست کودکی»، «بدیهی انگاشتن موقعیت نابرابر»، «ندادن اعتماد به نفس و باور به زن»، «پذیرش ظلم»، «کوتاه آمدن» و... اشاره می کردند. مضامین مذکور بر مقوله «جامعه پذیری جنسیتی» دلالت دارد. «از طریق فرآیند جامعه پذیری است که جنسیت به صورت اجتماعی ساخته و پرداخته می شود. اگرچه هیچ یک از ما دقیقاً همان چیزی نمی شویم که ایده آل ها و انتظارات فرهنگی تجویز می کند، جایگاه ها و نقش های اجتماعی ما در نهادهای اجتماعی به میانجی جنسیت تعیین می یابد» (Andersen, 2015:32).

«ترسی که تو وجود ماس شاید این برمی گردد به تربیت دوران کودکی من. پسر و دختر باید به یک اندازه محتاط می بودند. تو برنامه های دوران کودکی من پسر شجاع پسر بود و اسه دختر هم دختر کبریت فروش رو گذاشته بودن. اون جسارتی رو که دختر باید باهاش با مشکلات مقابله بکنه بهمون ندادن و این برامون نهادینه شده» (کد ۱۶، ۴۹، ساله، کارشناس ارشد و معلم)

«خیلی از خانم ها چون سال ها دیدن که مادرشون یا خاله هاشون یا خواهرشون تحت تاثیر مردسالاری بودن پس همیشه به همین شکله و این باورها دست اونها رو می بنده و هیچ تلاشی نمی کنن برای اینکه شرایطشون رو تغییر بدن» (کد ۱۷، ۳۵، ساله، مشاور خانواده)

۵-۲-۲. متشکل نبودن زنان: زنانگی به مثابه رده اجتماعی

یکی از زمینه هایی که از منظر مشارکت کنندگان در تکوین و تداوم مصائب زنان ذی مدخل بوده است، «نبود اتحاد میان زنان، عدم پذیرش هویت زنانه، «ناآگاهی»، «ترس از مبارزه»، «دیدگاه سطحی»، «عدم تلاش»، «روحیه تسلیم پذیری»، «راحت طلبی»، «ایثار در قبال خانواده»، «به روز نبودن افکار»، «نداشتن مهارت های زندگی»، «روزمرگی» و «عدم اعتماد به نفس» است. این مضامین ناظر بر عدم شکل گیری هویت اجتماعی زنان و نمود زنانگی در قالب یک رده اجتماعی تحمیلی است. به بیان دیگر، زنان در مقام یک رده اجتماعی و طبقه ای در خود باقی مانده اند و عدم گذار از طبقه ای در خود به طبقه ای برای خود در تداوم بخشی و تعمیق مسائل زنان نقش قابل توجهی داشته است:

«نقش خود زن ها هم در این مشکلات اینه که زن ها راحت طلب هستن. مثلاً یک زن می گه چرا من کار کنم؟ شوهرم مجبوره خرج من رو بده. می رم خوش می گذرونم در حالیکه این خوش گذرانی نیست. مشخصه در قبال اینکه تو استقلال مالی نداشته باشی، یک سری استقلال های شخصیتی رو ازت می گیرن» (کد ۷، ۲۵، ساله، لیسانس و مجرد).

«تقصیر خود زن ها هم هست چون خودمون رو به عنوان موجودات ضعیف نشون می دیم که اونها اینطور برخورد می کنن. مثلاً اونها هرچی می گن ما قبول می کنیم. خودمون رو اینقدر مستقل نشون نمی دیم که اونها به ما باور داشته باشن» (کد ۱۸، ۲۹، ساله، پرستار و متاهل).

۳-۲-۵. طرد نهادی

واژه طرد به معنای آن است که شخصی یا چیزی توسط دیگری رانده شده است. بی گمان مواردی وجود دارد که اشخاص به دلیل تصمیماتی که خارج از قدرت، توان و کنترل آنها است به حاشیه رانده می شوند (Giddens, 2006:356-357). آنچه تحت عنوان طرد نهادی از آن یاد می شود بیشتر مساله ای است که از جانب زنان و دختران تحصیل کرده جوان مطرح گردید؛ زنانی که خواستار حضور بیشتر در اجتماع هستند. حضوری که توام با تبعیض، سرکوب، نابرابری و ناامنی نباشد. مضامینی چون «عدم حمایت قانون»، «تبعیض ساختاری»، «تبعیض در

آموزش و کار»، «قوانین ضد زن»، «سرکوب نهادهای مدنی زنان»، «فضای بسته جامعه»، «ساختار و تزریق ناآگاهی»، «نبود فضای باز» و ... بر سویه‌های طرد نهادی دلالت دارد:

«مردایی که به زن‌ها تجاوز می‌کنن اما مجازاتی برایشان در نظر نمی‌گیرن. در آخر هم زن مقصر می‌شه، در جامعه هم توسری خور می‌شه و از هر لحاظ آسیب می‌بینه. مردم هم می‌گن حتما خودش کاری کرده که به او تجاوز کردن» (کد ۱۹، ۲۸، ساله، مربی معلولین و مجرد)

«من فکر می‌کنم بخش عظیمی از مشکلات ما رو جامعه و سیستمی برامون درست کرده که کاملا آگاهانه می‌خواد خفه‌مون کنه. حتی تبلیغات تلویزیونی رو هم آگه دقت کنید، زنان رو کوچک و حقیر نشون می‌ده» (کد ۲، ۲۸، ساله، کارشناس ارشد و مجرد).

۴-۲-۵. فرهنگ مردسالارانه

سلطه‌طلبی مردانه که منجر به سرکوب زنان می‌شود، مضمونی است که اکثریت مشارکت‌کنندگان بدان اذعان داشتند. مضامینی چون «سلطه‌طلبی مردان»، «تفکرات سنتی»، «سنت‌های زن‌ستیز»، «مردسالاری»، «فقر فرهنگی» و ... ناظر بر فرودستی زنان به میانجی فرهنگ مردسالارانه است:

«اگر بخوایم کلی فکر کنیم خیلی چیزها تاثیر داره. یکیش می‌تونه آداب و رسوم ما باشه. آداب و رسومی که نسل به نسل منتقل شده و به یک باور تبدیل شده که زن اینه» (کد ۲۰، ۴۱، ساله، دیپلم و خانه‌دار).

«فرهنگ ما این جوریه و پدر و مادرهای ما رو هم اینطوری کرده. بعد هم خانواده. ما از نسل‌ها قبل دچار این مشکلات بودیم و فرهنگ ما اینطوری شکل گرفته. جوری جا افتاده که دیگه جمع نمیشه. مثلاً اگر خانواده‌ای بخواد به دخترش یک سری اجازه‌ها رو بده به خاطر حرف مردم هم که شده نمی‌تونه» (ک ۲۱، ۲۷، ساله، لیسانس و مجرد).

۳-۵. استراتژی‌های مواجهه با وضعیت‌های دردآور

از منظر سازه‌گرایی اجتماعی برای اینکه وضعیت رنج‌آور به مسأله اجتماعی تبدیل شود، افراد ضمن اذعان به غیرطبیعی بودن و گریزپذیری وضعیت رنج‌آور، بایستی به اقدام عملی اهتمام ورزند. در مصاحبه‌ها، زنان به ابعاد و زوایای زیست جهان آمیخته با درد اذعان و زمینه‌های آن را برشمردند. زنان ضمن برشمردن عدم تشکلیابی زنان و ماندن در سطح یک رده اجتماعی بر زمینه‌های ساختی، نهادی و فرهنگی نیز تأکید داشتند. در ادامه از مشارکت‌کنندگان پرسیدم که برای گذار از زیست جهان دردآور چه اقداماتی انجام داده‌اند؟ بر مبنای داده‌های حاصل از مصاحبه، ۱۳۵ مفهوم، ۱۸ تم فرعی بدست آمد که در ذیل ۶ مقوله عمده دسته‌بندی گردید.

جدول ۳. مفاهیم، تم فرعی و تم اصلی راهبردهای مواجهه با وضعیت‌های دردآور

مفاهیم	تم فرعی	تم اصلی
قدرتمند ساختن خود، کسب استقلال، حمایت زنان توانمند از زنان محروم، توجه به بعد عقلانی، کسب مهارت‌های زندگی، دسترسی به منابع مالی، استقلال مالی، مشارکت در بازار کار، قدرت تصمیم‌گیری در خانواده و آزادی از خشونت، توانایی و امید به بهبود وضعیت، آموزش به زنان، انگیزه‌بخشی، امید به آینده	قدرت‌بخشی، کنترل، دسترسی به منابع، افزایش مهارت	توانمندسازی
آگاهی از حقوق خود، اعتماد به نفس، شکست تابوهای ذهنی، خودشناسی، کار بر روی خود، اصلاح خود، جنسیت‌زدایی از انسان، اولویت انسانیت بر مردسالاری و زن‌سالاری، کار بر روی خود، فاصله گرفتن از سنت‌های بیهوده و بی‌فایده، تأثیرگذاری بر زنان پیرامون، ایجاد شبکه اجتماعی، توسعه پیوندهای اجتماعی	خودشناسی، تغییر انگاره‌های ذهنی، شکست تابوها	خودآگاهی

اصلاح و تغییر قوانین نابرابر، به روز کردن قوانین، عدالت جنسیتی، رعایت حقوق، تخصیص سرمایه به زنان، تحقق مطالبات، تصدیق هویت زنان، عدم حمایت سازمانی، ضعف پوشش بیمه‌ای، ضرورت واقع بینانه شدن قوانین، ضرورت مجازات متناسب برای مردان متجاوز	بی‌پناهی نهادی، اصلاح قوانین نابرابر	درب‌گیرنده ساختن نهادی: تغییرات ساختی
مبارزه، عدم سازش و تسلیم، گذر از سنت‌های دست و پا گیر، تقویت روابط اجتماعی، حضور در انجمن‌های زنان، مشارکت اجتماعی، حضور در فعالیت‌های جمعی، عمل‌گرایی، بازتعریف موقعیت خود در اجتماع، پیگیری علایق شخصی، ورزش، یادگیری مهارت‌هایی چون رانندگی، اعتماد بنفس، امید به آینده، امید به تغییر، برنامه برای اوقات فراغت، ضرورت فعالیت جمعی، آشنایی با حقوق فردی و جمعی	بازتعریف جایگاه اجتماعی، عمل‌گرایی، شبکه-سازي جمعی	عاملیت و کنشگری زنان
مدارا، سازش، دم برنیابردن، سوختن و ساختن، سنگ‌صبور شدن، قبول مشکلات، از خود گذشتن، از بین بردن خود بخاطر بچه‌ها، توجه، پذیرش دشواری‌ها، وجود انسان‌های بدبخت‌تر، نابوده این‌طور بوده، ادامه داشتن زندگی، زندگی یعنی مدارا	سازش، توجه و پذیرش وضعیت اجتماعی	مدارا
ناامیدی، ناتوانی، مستاصل، خودکشی، خروج از کشور، فرار از منزل، گذشت زمان، لاینحل بودن مشکلات، بدتر شدن مدام اوضاع، فقدان آینده، رفتن از مملکت، جنسیت و ملیت و مذهب و پیچیده‌تر ساختن مشکلات، نتیجه‌بخش نبودن تلاش، جامعه مانع تغییر، ساختاری بودن مشکلات، نکوهش اجتماعی صحبت از حقوق و توانایی‌ها	جبر اجتماعی، فرار، بی‌قدرتی	استیصال

۱-۳-۵. توانمندسازی

برخی از مشارکت‌کنندگان در مواجهه با مصائب زندگی، توانمندساختن زنان را یک ضرورت می‌دانستند. از منظر آن‌ها، «قدرتمند ساختن خود»، «کسب استقلال»، «حمایت زنان توانمند از زنان محروم»، «توجه به بعد عقلانی»، «کسب مهارت‌های زندگی» و... ناظر بر مقوله توانمندسازی بود. توانمندسازی ماهیت چند بعدی دارد. «در بُعد اجتماعی، به معنای رهایی از تبعیض‌های سنتی و افزایش قابلیت‌های فردی و جمعی و در بُعد اقتصادی، ناظر بر دسترسی به منابع مالی، استقلال مالی و مشارکت در بازار کار، و در بُعد خانوادگی، به معنای قدرت تصمیم‌گیری در خانواده و آزادی از خشونت است» (Malhotra et al, 2002). مضمون توانمندسازی اغلب از سوی زنان جوان و تحصیل‌کرده ارائه می‌شد و نوعی توانایی و امید به بهبود وضعیت در اظهاراتشان مشهود بود:

«نهادهای زنان می‌تونه مفید باشه اگر ادامه دار باشه. مثلاً می‌بینم یکی از این نهادها به روستاها می‌رن به چند تا از زن‌های روستا یک آموزش ساده مسائل جنسی می‌دن که این قطعا می‌تونه کمک‌کننده باشه برای اونا» (کد ۲۲، ۳۰ ساله، مهندس، مجرد).
«مثلاً خانمایی هستن که مشکل دارن من دوست دارم توی کلاس‌ها بهشون کمک کنم که سواد یاد بگیرن. دوست دارم دیدش رو باز کنم که کجای جامعه قرار گرفته. مثلاً خانمی ۴۵ ساله بود که می‌گفت من تازه نمی‌تونم درس یاد بگیرم من اونقدر بهش انگیزه دادم که الان داره کلاس نهم رو تموم می‌کنه. هر ارگانی که باشه من دوست دارم با خانما سر و کار داشته باشم» (کد ۲۳، ۳۲ ساله، معلم نهضت و مطلقه).

۲-۳-۵. خودآگاهی

خودآگاهی به عنوان راهکاری برای گذار از زیست جهان دردآور، عموماً از سوی دختران و زنان تحصیل‌کرده و بهره‌مند از جایگاه اجتماعی مطرح گردید. از منظر این دسته از مشارکت‌کنندگان، زنان به میانجی «شکست تابوهای ذهنی»، «خودشناسی»، «آگاهی از حقوق خود» و «اعتماد به نفس» می‌توانند محدودیت‌ها را کنار بزنند و افق‌های جدیدی فرار روی خود در اجتماع و زندگی فردی بگشایند:

«بایستی اول روی خودم کار کنم و خودم رو اصلاح کنم. اگر من درست باشم یه خانواده هم درست می‌شه. و اگر مادر بشم، سعی می‌کنم یک انسان واقعی بار بیاورم نه مردسالار نه زن‌سالار. فقط انسان» (کد ۱۳، ۲۶ ساله، مهندس و متأهل).

«مهم‌ترین کاری که می‌تونم انجام بدم کار کردن روی خودمه. چون احساس می‌کنم خیلی درگیر سنت‌هایی هستیم که بیهوده و بی‌فایده است. من می‌تونم خودم رو قدرتمند کنم. تا جایی که بتونم با کلامم با رفتارم سعی می‌کنم روی زن‌های اطرافم تاثیر مثبت داشته باشم. من تاثیر رفتارم یک سری آزادی‌ها رو به دست آوردم. یا یک سری روابط تونستم ایجاد کنم. و همین باعث شده یک سری تابوها که توی ذهن خودم بوده، بشکنه» (کد ۱۲، ۲۵ ساله، لیسانس و مجرد).

۳-۳-۵. دربرگیرنده ساختن نهادی: تغییرات ساختی

از منظر زنان تحصیلکرده و شاغل، لازمه گشایش در وضعیت زنان، تغییرات ساختی است. مضامینی چون «اصلاح و تغییر قوانین نابرابر»، «به روزکردن قوانین»، «عدالت جنسیتی»، «رعایت حقوق»، «تخصیص سرمایه به زنان»، «تحقق مطالبات»، «به رسمیت شناختن هویت مستقل زنان» بر ضرورت دربرگیرنده شدن ساخت نهادی دلالت دارد:

«خانما اگر سرمایه اندک هم داشته باشن می‌تونن کار کنن و مستقل باشن. حتی داخل خانه. متأسفانه ما جایی رو نداریم که خانم‌های خانه‌دار رو حمایت کنه مثلاً بیمه داشته باشن. آقایان این پول رو در اختیار زن‌ها نمی‌ذارن تا بیمه بشن» (کد ۱۴، ۴۴ ساله، دیپلم و خانه دار).

«چند سال قبل یک ان‌جی‌او برای حمایت از دخترایی که از خانه فرار می‌کردن راه اندازی کردم. آن موقع اجازه ندادن ما کار کنیم. اگر بخوایم حق و حقوق زنان به آنها بازگردد، باید قوانین اصلاح و واقع‌بینانه بشن» (کد ۱۰، ۳۷ ساله، کارشناسی ارشد، مربی ورزش و مجرد).

«اگه مساله مجازات مردانی که خیانت یا تجاوز می‌کنن حل بشه، خیلی بهتر می‌شه. کمتر جرات پیدا می‌کنند. نهادی مربوطه می‌تونن خیلی کارساز باشن» (کد ۱۹، ۲۸ ساله، لیسانس، مربی معلولین و مجرد).

۳-۳-۴. عاملیت و کنشگری زنان

از منظر زنان تحصیلکرده و شاغل، یکی از راه‌های مواجهه با مسائل زنان، عاملیت و کنشگری خود زنان است. تأکید مشارکت‌کنندگان بر مضامینی چون «مبارزه جایگزین‌سازی و تسلیم، «گذشتن از سنت‌های دست‌وپا گیر»، «تقویت روابط اجتماعی»، «راه‌اندازی انجمن‌های زنانه»، «مشارکت در اجتماع و فعالیت‌های جمعی» و «عمل‌گرایی»، ناظر بر ضرورت کنشگری زنان و تلاش زنان برای بازتعریف موقعیت خود در اجتماع است:

«انجمن‌های زنان خیلی میتونن تاثیرگذار باشن. چون زن‌ها میتونن با تواناییهاتون آشنا بشن که حتی شاید تا الان اصلاً بهش فکر هم نکرده بودن. ورزش بکنن یا رانندگی یاد بگیرن یک سری هنرها یاد بگیرن اعتماد بنفس پیدا کنن و زن فکر نکنه که موجودیه که مردها می‌تونن به سری افکار رو بهش تحمیل کنن. من خیلی به آینده امیدوارم» (کد ۱۸، ۲۹ ساله، پرستار و متأهل).

«مشارکت در تشکل‌های مردم نهاد این فرصت رو به خانم‌ها می‌ده که در اوقات فراغتشان با توجه به توانایی‌هایی که دارن فعالیت داشته باشن. در این تشکل‌ها خانم‌ها ارتباط برقرار می‌کنن، تبادل نظر می‌کنن، به نتیجه‌ای میرسن و اون‌رو عملیاتی می‌کنن. این کار زمینه‌ای میشه برای اینکه زن‌ها به حق و حقوق خودشون آشنا بشن تکلیف خودشون رو بدونن و حقوق و تکلیف دیگران هم برایشون روشن بشه» (کد ۲۴، ۴۸ ساله، لیسانس).

۳-۳-۵. مدارا

زنان با جایگاه‌های مختلف اجتماعی، خوانش یکسانی از شیوه گذار از وضعیت دردآور ندارند. زنان خانه‌دار، میانسال و مسن و زنان با تحصیلات پایین ضمن اذعان بر دردآور بودن زیست‌جهان خود بر مضامینی چون «مدارا و سازش»، «دم برنیوردن»، «سوختن و ساختن»، «سنگ‌صبور شدن» تأکید می‌نمودند: «من نوعی قبول کردم مشکلات رو. خیلیها به

من می‌گن که کاش مدارا نمی‌کردی تو خودت رو از بین بردی به خاطر بچه و بچه هم در آینده به درد تو نمی‌خوره ولی من خودم می‌گم که اگر بچه‌ها براشون مشکلی پیش می‌ومد مشکل من ده برابر میشد و شاید ناراحتی‌های روحی برای من ایجاد میشد» (کد ۸، ۵۲، ساله، معلم).

«وقتی توی این جمع‌ها می‌ری می‌فهمی که از من بدبخت‌تر هم خیلی وجود داره. پس می‌فهمم که زندگی ادامه داره و فقط پدر من نبوده که به من ظلم کرده. کمی از غصه‌ها و مشکلات از روی دوش من برداشته میشه. ولی به هر حال زندگی یعنی مدارا کردن» (کد ۲۵، ۵۷، ساله، بی‌سواد، خانه دار).

۶-۳-۵. استیصال

برخی از مشارکت‌کنندگان در مواجهه با مشکلات، استیصال و ناامیدی را پیشه کرده بودند. زنانی که تجارب سخت و ناخوشایندی در زندگی خانوادگی و اجتماعی داشتند. این دسته از زنان بر این باور بودند که مشکلات برای زنان بسیار طاقت‌فرسا بوده و زنان در برابر آن ناتوان و مستاصل و به ناچار به راه‌حلهایی چون «خودکشی»، «خروج از کشور»، «فراز از منزل»، «گذشت زمان» و... پناه برده بودند. در میان این دسته از زنان، افراد تحصیل‌کرده، شاغل، متأهل نیز وجود داشت:

«فکر نکنم قابل حل باشه. ما روز به روز داریم بدتر می‌شیم. خودمون رو بیخیال کردیم. ما ها نمیتونیم حل کنیم. ما آینده ای نداریم مگر اینکه از این مملکت بریم» (کد ۲۹، ۴۵، ساله، دیپلم، مجرد).

«خودکشی هم راه حلیه برای مقابله با مشکلات. لزومی نداره تحمل کنم. هرچند که من همیشه به اطرافیان می‌گم زن باشی ایرانی باشی کرد باشی سنی باشی واقعا وحشتناکه» (کد ۱۵، ۴۳، ساله، کارشناسی ارشد، کارمند و متأهل).

«من می‌گم تلاش در این راه نتیجه بخش نیست چون جامعه‌مون این جوریه. اگر من این مشکلات رو حل کنم دو نفر دیگه این توانایی رو ندارن که حلش کنن. بین نسل پدر و مادرای ما حتی عیب در این مورد حرف بزنین که یک زن چه حق و حقوق و توانایی‌هایی داره» (کد ۳۰، ۴۸، ساله، خانه‌دار، لیسانس).

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر در چارچوب رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی بر مبنای ادراکات زنان، به دنبال شناسایی مصائب زنان، دلایل و زمینه‌ها و راهکارها و اقدامات زنان در مواجهه با مصائب پیش‌رو بود. واقعیت آن است که شرایط عینی در میدان مورد مطالعه در برابر زنان گشوده نیست و زنان با طرد اجتماعی بالاخص در عرصه‌های تصمیم‌گیری، بازار کار و اشتغال و عدم حضور فعالانه و موثر در مناصب مدیریتی و اجرایی روبرو هستند. در رویکرد برساخت‌گرایی اجتماعی تا زمانی که وضعیتی از منظر ادراکات عامه غیرعادی تلقی نشود آن وضعیت مساله اجتماعی محسوب نمی‌شود. واکاوی تجربه زیسته زنان در میدان مورد مطالعه گویای آن بود که زیست‌جهان زنان با درد، رنج و اضطراب آمیخته است. در تجربه زیسته زنان با جایگاه‌های مختلف اجتماعی، کلیشه‌های جنسیتی، گدگذاری جنسیتی فضا، کالایی شدن بدن و تقلیل زن به ابژه جنسی، تحقیر، خشونت نمادین، انکار هویت فردی و عدم تصدیق نهادی به عنوان مصائب دردآور ادراک شده است.

زنان مورد بررسی، وضعیت زیسته خود را غیر طبیعی تلقی می‌کردند و در شناسایی منابع و شرایط تنش‌آفرین، به زمینه‌هایی چون «جامعه‌پذیری جنسیتی»، «عدم تشکل‌یافتگی زنان»، «طرد نهادی» و «فرهنگ مردسالارانه» اشاره می‌-

کردند. فرهنگ مردسالارانه در زمره زمینه‌هایی بود که همه مشارکت‌کنندگان، جدا از مختصات اجتماعی متمایزشان، آن را از ریشه‌های بنیادین مشکلات خود عنوان می‌کردند که در تمام جنبه‌های زندگی آنان سرایت کرده است. در چارچوب دیدگاه برساخت‌گرایی اجتماعی، گریزپذیری و اقدام عملی در برابر منابع تنش و فشار، شرط کافی برای تبدیل وضعیت درد آور محسوب می‌شود. یافته‌های پژوهش حاضر گویای آن بود که زنان مورد مطالعه درک و تصور متفاوتی از نحوه مواجهه با وضعیت دردآور داشتند و بر این اساس، می‌توان استنباط نمود که برای زنان با جایگاه مختلف اجتماعی، زیست جهان دردآور تبدیل به مساله اجتماعی نشده است. برای نمونه، در برخی از زنان متعلق به جایگاه اجتماعی بالا و زنان جوان، ضرورت عمل جمعی احساس شده است و بر عاملیت و کنشگری خود زنان، خودآگاهی زنان، توانمندسازی و تغییرات ساختی به‌عنوان لازمه تغییر وضعیت رنج‌آور زنان اشاره می‌کردند اما در میان زنان خانه‌دار، میان‌سال و مسن و زنان با جایگاه اجتماعی پایین، و حتی در میان بخشی از زنان شاغل و تحصیل‌کرده، نوع مواجهه با درد و رنج، صبغه فردی و شخصی در قالب مدارا و استیصال پیدا کرده است؛ زنانی که به‌خاطر فرزندان و حفظ زندگی مشترک شرایط دردآور را پذیرفته و خود را فدای خانواده نموده بودند. استراتژی استیصال از جانب زنانی مطرح گردید که در زندگی خود با تصلب ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی صرفاً به واسطه زن بودن مواجه بودند. رشد خودکشی و خودسوزی در میدان مورد مطالعه در چارچوب این خوانش قابل تحلیل است. وجه دیگر استیصال حتی در بین زنان تحصیل‌کرده، مهاجرت بود؛ زمانی که زنان شرایط را سخت‌تر از آن می‌پنداشتند که قابل اصلاح یا بهبود باشد. این یافته همسو با مطالعه صادقی و مقدم (SadeghiFasai & Moghadam, 2013) بر این واقعیت دلالت دارد که زنان به رابطه میان مصائب شخصی و ساختارهای اجتماعی و فرهنگی وقوف چندانی ندارند. واقعیت آن است که به‌دلیل سطح نازل شاخص‌های توسعه در استان کردستان و در سنج (به‌عنوان میدان مورد مطالعه) و قرار گرفتن این استان در رده‌های پایین توسعه، حجم و ترکیب اشکال سرمایه در نزد مردمان این منطقه بسیار پایین است. مضافاً این که نابرابری اجتماعی در کردستان، جنبه جنسیتی نیز دارد و زنان در مقایسه با مردان در بهره‌مندی از اشکال سرمایه به مراتب در جایگاه پایین‌تری قرار دارند. «در جامعه کردستان، زنان از دو جهت نمونه بارز «دیگری فرودست» هستند. از جهت گرد بودن و از جهت زن‌بودن، گُردها، خود، فرودست‌اند، چون دیگری گفتار ناسیونالیسم ایرانی‌اند که دیگری‌های خود را تا سطح تیره و طایفه و ایل و قبیله فرو می‌کاهد. خود زنان نیز فرودست‌اند، چون دیگری‌حاشیه‌ای و سرکوب‌شده جامعه مردسالارند» (Pashaei, 2019).

زنان با جایگاه اجتماعی پایین و اغلب دارای تحصیلات پایین، به خشونت آشکار و زنان تحصیل‌کرده، خشونت پنهان و نمادین را عمیق‌تر و نگران‌کننده‌تر تلقی می‌کردند. این موضوع تداعی‌کننده سنخ‌شناسی ژیزک در باب خشونت است؛ خشونت «نمادین» در زبان و قالب‌های آن نمود می‌یابد و به تحمیل معنای خاصی از جامعه که توسط زبان صورتبندی می‌شود می‌انجامد و خشونت «سیستمی» که صبغه ساختی دارد و نام و نشان مشخص و عینی ندارد و با ماهیت یک نظام عجین شده است و دیگر نمی‌توان آن را به اشخاص مشخص و نیات «شروانه» اشخاص نسبت داد (Zizek, 2008: 13).

هر چند این مطالعه ماهیت ایدئوگرافیک دارد و داده‌های حاصله قابلیت تعمیم‌پذیری ندارد اما با نظر به روایت مشارکت‌کنندگان و اشاره به مضامینی چون «انکار هویت فردی»، «استیصال»، «مدارا»، «عدم تصدیق نهادی»، «تشکل

نیافتگی زنان و تقلیل زنان به رده اجتماعی، «کدگذاری جنسیتی فضا»، «فرهنگ مردسالارانه» در اظهارات زنان، می توان استنباط نمود که در میدان مورد مطالعه، به دلیل ابتدای نابرابری اجتماعی بر جنسیت امکان پی ریزی سیاست زندگی برای زنان محدود گشته است. این یافته، همسو با پژوهش قادرزاده (2004) است که بر مبنای آن تجربه خشونت جنسیتی برای زنان سنجی، مرگ خود و غیاب دغدغه های فردی و غیاب سیاست زندگی را در پی داشته است. سیاست زندگی با تکوین و بسط هویت فردی پیوند دارد. «سیاست زندگی در وهله نخست، سیاست انتخاب است. فرد بتواند روایتی که برای هویت شخصی خود در نظر آورده است تحقق ببخشد... زنانی که می خواهند چیزی بیش از زندگی خانوادگی داشته باشند، با هر گامی که از انتظارات متعارفی که سرنوشت زن را به منزل گره می زند دور می شوند در واقع به نوعی سیاست فردی روی می آورند» (Giddens, 2014).

۶. مشارکت نویسندگان

نویسنده مسئول عهده دار اصلی مقاله بوده است.

۷. منابع مالی

این مقاله حاصل پژوهش مستقل نویسندگان است و برای نوشتن آن، از هیچ سازمانی حمایت مالی دریافت نشده است.

۸. تعارض منافع

بنا به اظهار نویسنده، در این مقاله هیچگونه تعارض منافی وجود ندارد.

References

- Abbott, Pamela & Wallace, Claire. (2005). *An Introduction to Sociology*. Taylor & Francis e-Library.
- Abdullahi, M. (2004). Women and Civil Society Organizations: Issues, Obstacles, and Strategies for Women's Civil Participation in Iran, *Iranian Journal of Sociology*, 5(2), 62-99. <https://doi.org/20.1001.1.17351901.1383.5.2.3.2> (In persian).
- Aliverdina, Akbar & Pridemore, William Alex. (2009). *Women's Fatalistic Suicide in Iran: A Partial Test of Durkheim in an Islamic Republic*. Sage Publications, 15(3), 307-320.
- Andersen, M. L. (2015). *Thinking about Women Sociological Perspectives on Sex and Gender*. United States of America: Pearson Education.
- Bourdieu, Pierre. (1998). *On Television*. The New Press.
- Burr, Vivien. (2003). *Social Constructionism*. London & New York, Routledge.
- Chakravarty, Satya. (2009). *Inequality, Polarization and Poverty*. Springer.
- Corbin, Juliet M, Strauss Anselm. (2007). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. SAGE Publications, Inc.
- Fuss, D. (1989). *Essentially Speaking: Feminism, Nature & Difference*. Routledge, Chapman and Hall, Inc.
- Ghaderzadeh, O., & Hosseini, P. (2017). Fields and Domains of Decision Making by Housewives; a Semantic Reconstruction of the Experiences and Understanding of Women In Sanandaj. *Women in Development & Politics*, 16(1), 1-25. <https://doi.org/10.22059/jwdp.2018.249993.1007357> (In Persian)
- Ghaderzadeh, O., & Khalghi, M. (2017). Women and the Experience of Social Exclusion (A Qualitative Study of Female Housewives in Sanandaj). *Women, studies sociological and psychological*, 16(1), 42-7.

- <https://doi.org/10.22051/JWSPS.2018.19787.1695> (In Persian)
- Ghaderzadeh, O. (2024). Gender Violence: Presenting a Grounded Theory. *refahj*. 24(95), 175-228
<https://doi.org/10.32598/refahj.24.95.291.3>
- Ghaderzade O, Abdollahzade M T. (2022). Gender-Based Violence and the Continuity of Men's Supremacy: A Qualitative Study of Sanandaji Men's Experience and Perception of Gender-Based Violence in the Private and Public Spheres. *Social Problems of Iran*. 13(1), 109-130. URL: <http://jspi.khu.ac.ir/article-1-3407-fa.html>
- Giddens, Anthony (2006). *Sociology*. Polity Press.
- Giddens, A. (2014). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age* (N. Moufaqian, Trans.). Ney. (Original work published 1991). (In Persian)
- Holmes, Mary. (2009). *Gender & Everyday Life*. USA & Canada, Routledge.
- Javaheri, F. (2016). *Report on the Social Status of Women in Iran*. Nay Publication(In persian).
- Jenkins, Richard. (1992). *Pierre Bourdieu*. London & New York, Routledge.
- Joly,D. & Bakawan,A.(2016). *Women in Kurdistan-Iraq: issues, obstacles and enablers. The International Journal of Human Rights*.
- Khakpoor, Barat Ali & Heydari, Akbar & Sabaghi, Shirin. (2014). *Urban Public Spaces and Women's Safety: A Participatory Approach of Saqqez Streets, Iran*. International Journal of Architecture and Urban Development Vol.4, No.4
- Lefebvre, Henri (1991). *The production of apace*. Blackwell.
- Loseke, D. (2017). *Thinking about Social Problems: An Introduction to Constructionist Perspectives*. Routledge, Tayloe & Francis Group.
- Malhotra, A., Schuler, S. R., & Boender, C. (2002). Measuring women's empowerment as a variable in international development. Background paper prepared for the World Bank Workshop on Poverty and Gender.
- Mohammadi, F., & Mirzaei, R. (2013). Investigation of social factors affecting violence against women (Ravansar city study). *Journal of Iranian Social Studies*, 6(1), 102-129. <https://www.sid.ir/paper/481418/fa>(In Persian).
- Oakley, Ann (1974). *The Sociology of Housework*. London Martin Robertson.
- Pashaei.L. (2019). *Constructing the Feminine Subjectivity in Kurdish Women's Social Organizations*[Unpublished master's thesis]. University of Kurdistan.
- Rankin, Bruce H & Aytac, Isik A. (2006), *Gender Inequality in Schooling: The Case of Turkey*. *Sociology of Education* 79 , 25-43.
- Rezaei, M., & Abdar, S. (2017). Sexual violence in family: A qualitative study. *Women's Studies*, 8(19), 35-59. https://womenstudy.ihcs.ac.ir/article_2660.html?lang=en(in Persian)
- Riahi, M., & Ismaili, V. (2017). Sociological investigation of the attitude towards honor killings and social factors affecting it in Marivan city. *Journal of Iranian Social Studies*, 12(3), 52-79. (In Persian)
- Reed, Evelyn. (1969). *Problems of women's Liberation*. Merit Publishers.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. SAGE Publications.
- Seidman, S.(2013). *contested knowledge*. JohnWiley & Sons, Ltd.
- Sadeghi S, Moghaddam S. (2013). A Qualitative Study on How Women Perceived Their Social Problems. *refahj*. 13(49), 309-346. (In persian).
- Sarukhani, B.& Rafat Jah, M. (2004). Women and the Redefinition of Social Identity, *Iranian Journal of Sociology*, 5(2), 133-160. <https://doi.org/20.1001.1.17351901.1383.5.2.5.4>(In persian).
- Suzuki Him, M. Gündüz Hoşgör, A. (2011). *Reproductive practises: Kurdish women responding to patriarchy*. *Women's Studies International Forum* 34,335-344.
- Wimmer. Roger D, Dominic. Joseph R. (2010). *Mass Media Research: An Introduction*.Wadsworth Publishing.
- Yoosefi lebni, J. Mansourian, M. Taghdisi, M,H. Khosravi, B. Ziapour,A. Oxdenk, G,D.(2019). *A study of Kurdish women's tragic self-immolation in Iran: A qualitative study*. *BURNS, Elsevier Ltd and ISBI, JBUR* 5849 No. of Pages 8
- Zizek, Slavoj.(2008) . *Violence: Six Sideways Reflections*. PICADOR New York.